

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»

МЕЛЬНИК ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

УДК 336.74:336.71(477)

**МОНЕТАРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ
СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі «Університет банківської справи».

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор
Вовчак Ольга Дмитрівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Університет банківської справи»,
завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Береславська Олена Іванівна,
Університет державної фіскальної служби
України,
завідувач кафедри банківської справи та
фінансового моніторингу;

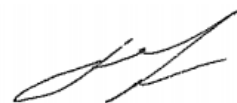
кандидат економічних наук, доцент
Адамик Богдан Петрович,
Тернопільський національний
економічний університет,
декан факультету банківського бізнесу.

Захист дисертації відбудеться 29 жовтня 2019 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.883.01 в Державному вищому навчальному закладі «Університет банківської справи» за адресою: 04070, м. Київ, вул. Андріївська, 1, к. 205.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи» за адресою: 04119, м. Київ, вул. Білоруська, 17.

Автореферат розіслано 25 вересня 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

І. М. Боярко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ефективному функціонуванню банківської системи, забезпеченню довіри економічних суб'єктів до дій монетарного регулятора, а також формуванню сприятливого середовища для залучення довгострокового іноземного капіталу сприяє проведення центральним банком дієвого монетарного регулювання. Сьогодні монетарне регулювання розвитку банківської системи набуває важливого значення, оскільки на тлі різних фінансових та економічних потрясінь, як у національному, так і у світовому масштабах, діяльність центральних банків виступає гарантом фінансової стабільності та привертає до себе увагу економічних агентів та суспільства.

Центральний банк володіє значним арсеналом інструментів монетарного регулювання, що дає змогу досягати поставлених цілей з огляду на особливості функціонування національної економіки та ступінь розвитку фінансового ринку. Правильність пріоритетів у визначенні цілей монетарної політики та шляхів їх досягнення є запорукою проведення ефективного монетарного регулювання розвитку банківської системи та економіки загалом.

Водночас, зміна цілей монетарної політики, використання інструментів монетарного регулювання залежно від обраних цілей без урахування особливостей функціонування трансмісійного механізму монетарної політики, запровадження режиму плаваючого валютного курсу та ліквідація значної кількості банків зумовили негативні тенденції в розвитку банківської системи України, що актуалізує дослідження впливу монетарного регулювання на її розвиток та розроблення пропозицій з його удосконалення.

Питаннями дослідження функціонування та розвитку банківської системи займалися багато науковців, зокрема, О. І. Барановський, О. Д. Вовчак, А. С. Гальчинський, Г. Т. Карчева, А. Я. Кузнєцова, А. М. Мороз, С. В. Мочерний, С. В. Науменкова, С. К. Реверчук, М. І. Савлук, Т. С. Смовженко, Т. Є. Унковська. Інструменти та методи монетарного регулювання вивчали як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Б. П. Адамик, О. І. Береславська, М. Ю. Махотаєва, Ф. С. Мишкін, В. С. Стельмах, Г. Г. Фетісов. Функціонування трансмісійного механізму монетарної політики стали предметом вивчення таких учених, як В. О. Лепушинський, С. В. Міщенко, С. Р. Моїсєєв, А. О. Сугайова. Основні засади грошово-кредитної політики досліджували такі вітчизняні вчені, як О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан. Питання проведення когнітивного аналізу та моделювання висвітлювалися в працях І. М. Ажмухамедова, А. А. Кулініча, В. І. Максимова.

Водночас, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, з огляду на останні тенденції функціонування банківської системи, поглибленого дослідження потребують питання оцінювання чинників, які безпосередньо впливали на розвиток банківської системи та перебували під дією монетарного регулювання центрального банку та макроекономічного середовища, яке формувалося відповідно до загальноекономічної політики держави, та вироблення рекомендацій для центрального банку щодо вибору інструментів монетарного регулювання.

Важливість зазначених питань та недостатність ступеню їх висвітлення в економічній літературі зумовили вибір теми дисертації, постановку мети та завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася у межах науково-дослідних робіт ДВНЗ «Університет банківської справи». Наукові результати та теоретичні положення дисертаційної роботи були використані при розробці наукової теми «Компаративний аналіз формування та розвитку банківських систем країн світу» (номер державної реєстрації 0114U004861), до звіту з якої включено пропозиції автора щодо розвитку підходів до підвищення ефективності монетарних режимів та монетарного регулювання на підставі вивчення досвіду центральних банків країн світу; у науково-дослідній темі «Місце та роль банківської системи в забезпеченні фінансової безпеки України» (номер державної реєстрації 0117U004520) автором надано пропозиції щодо забезпечення фінансової безпеки держави шляхом вдосконалення монетарного регулювання розвитку банківської системи.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних засад, вдосконалення методичних підходів і розробка практичних рекомендацій з удосконалення монетарного регулювання розвитку банківської системи України.

Для досягнення визначеної мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання:

- визначити еволюцію поглядів на монетарне регулювання та цілі монетарної політики;
- розвинути підходи до визначення сутності монетарного регулювання розвитку банківської системи;
- обґрунтувати методологічні засади оцінки впливу інструментів монетарного регулювання на розвиток банківської системи;
- з'ясувати еволюцію та сучасний стан монетарної політики та монетарного регулювання в Україні;
- проаналізувати розвиток банківської системи України в контексті монетарного регулювання;
- оцінити вплив монетарного регулювання на показники діяльності банківської системи;
- удосконалити науково-методичні підходи до оцінки впливу монетарних чинників на розвиток банківської системи;
- провести когнітивний аналіз та побудувати модель стимулювання кредитування економіки як основного чинника розвитку банківської системи;
- визначити перспективи розвитку банківської системи України та напрями їх реалізації в контексті удосконалення монетарного регулювання.

Об'єктом дослідження є процес монетарного регулювання розвитку банківської системи України.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади, методичні підходи та практичні аспекти монетарного регулювання розвитку банківської системи.

Методи дослідження. При проведенні дослідження використано такі загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання: історичний та аналітичний (при визначенні еволюції поглядів на монетарне регулювання та цілі монетарної

політики, а також при дослідженні еволюції та сучасного стану монетарної політики та монетарного регулювання в Україні), аналізу та синтезу (при аналізі розвитку банківської системи України, оцінюванні впливу монетарного регулювання на показники банківської системи, розвитку методичних підходів до оцінки рівня впливу інфляції та девальвації гривні на функціонування банківської системи України), абстрагування та логічної інтерпретації (при уточненні фундаментальних категорій дослідження), економіко-математичного моделювання (при побудові багатофакторної регресивної моделі, яка визначає розвиток банківської системи, та при когнітивному моделюванні стимулювання кредитування економіки), системно-структурний метод (при розробці пропозицій з удосконалення монетарного регулювання розвитку банківської системи України, визначення перспектив її розвитку та напрямів їх реалізації в контексті удосконалення монетарного регулювання).

Інформаційна база дослідження включає законодавчі та нормативно-правові акти з питань монетарного регулювання розвитку банківської системи, офіційні дані Національного банку України, Державної служби статистики України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, матеріали Асоціації українських банків, Незалежної асоціації банків України, центральних банків країн світу, аналітичні та статистичні матеріали МВФ, Світового банку, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, звітну документацію банків, Інтернет-ресурси та розрахунки автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних засад та обґрунтуванні науково-методологічних підходів з підвищення ефективності монетарного регулювання розвитку банківської системи.

Основні результати дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у такому:

вперше:

- запропоновано методичний підхід до оцінки стану розвитку банківської системи на основі введення узагальненого індикативного показника, який базується на таких показниках, як: індекс розвитку банківського сектору (до складу якого входять: індекс депозитів, залучених банками, до ВВП; індекс недіючих кредитів до сукупних кредитів, наданих банками; індекс кредитів, наданих банками нефінансовим корпораціям, до ВВП; індекс кредитів, наданих банками, до ВВП; індекс активів банків до ВВП; індекс порівняльних умов банківської діяльності) та індекс оцінки функціональної діяльності центрального банку як монетарного регулятора (до складу якого входять: індекс інфляції; індекс змін в курсоутворенні; індекс прострочених кредитів, наданих центральним банком; індекс офіційних резервних активів). Реалізація даного підходу дає змогу оцінити розвиток банківської системи у кількісному вимірі без штучного завищення показників, що характеризують сучасний стан банківської системи, виражених у грошовому вимірі з урахуванням впливу інфляції та девальвації; виявити недоліки при проведенні монетарного регулювання та сприяти розвитку банківської системи;

удосконалено:

– науково-методичний підхід до оцінки впливу монетарних чинників на індекс розвитку банківської системи шляхом розробки багатофакторної моделі, до складу якої входять такі показники: індекс функціональної оцінки діяльності центрального банку як монетарного регулятора; його процентні ставки за мобілізаційними операціями; обмінний курс національної валюти до іноземної; кредити, надані резидентам, з урахуванням інфляції та курсу національної валюти до іноземної; облікова кількість штатних працівників у банківському секторі. Дана модель надає змогу оцінити вплив результатів діяльності монетарного регулятора у кількісному вимірі у сфері монетарного регулювання на індекс розвитку банківської системи; застосовувати інструменти монетарного регулювання з попередньою кількісною оцінкою їх впливу на такий індекс;

– науково-методичні підходи до здійснення когнітивного аналізу та моделювання стимулювання кредитування економіки, що відрізняються від існуючих тим, що моделювання здійснюється для банківської системи загалом, а не для банку, з урахуванням впливу монетарних та макроекономічних чинників. Даний підхід дає змогу розробити пропозиції зі стимулювання кредитної активності банківської системи та забезпечити сприяння її розвитку на довгострокову перспективу;

– методичний підхід до аналізу показників діяльності банківської системи, що забезпечує можливість оцінити вплив інфляції та девальвації на основні показники діяльності банківської системи ланцюговим методом. На відміну від існуючих підходів до визначення реальних показників банківської системи, які враховують інфляцію за більш короткий період часу – рік, а вплив девальвації часто взагалі нівелюють, запропонований підхід надає можливість оцінити довгостроковий (від кількох років до десятиліть) ефект від знецінення національної грошової одиниці через інфляцію та девальвацію на показники діяльності банківської системи. Впровадження такого підходу дає змогу оцінити реальні, а не номінальні показники;

набули подальшого розвитку:

- методичний підхід до оцінювання впливу інструментів монетарного регулювання на основні показники діяльності банківської системи, що, на відміну від наявних, стосується не лише аналізу діяльності комерційних банків, а також діяльності центрального банку. Це дає можливість обґрунтувати необхідність застосування певних інструментів монетарного регулювання залежно від стану розвитку банківської системи;

- методичний підхід до визначення впливу на розвиток банківської системи ліквідації значної кількості банків унаслідок «очищення» банківської системи, який, на відміну від наявних, дає змогу розрахувати частку активів, коштів банків, юридичних та фізичних осіб, розміщених у банках у стадії ліквідації, до відповідних показників банківської системи у динаміці, а також розрахувати частки коштів фізичних осіб, які не підлягали виплаті, були нараховані та не виплачені та були повернуті вкладникам після ліквідації банків. Запропонований підхід дає змогу комплексно оцінити показники діяльності банківської системи, на які поширювався даний вплив, та визначити перспективні напрями її розвитку;

– сутнісна характеристика монетарного регулювання розвитку банківської системи, яка відрізняється від інших тим, що дозволяє розмежувати поняття «монетарна політика» та «монетарне регулювання», які часто ототожнюються у науковій літературі, а також чітко виокремити структурні елементи, які належать виключно банківській системі. Даний підхід дає змогу визначити суб'єктів, які підпадають під дію монетарного регулювання, та розвинути трактування поняття «розвиток банківської системи».

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що пропозиції дисертанта, а саме методичний підхід до аналізу показників діяльності банківської системи з урахуванням інфляції та девальвації ланцюговим методом, використані Секретаріатом Ради Національного банку України при аналізі виконання Основних засад грошово-кредитної політики (довідка № 011-00/10 від 24.06.2019).

Пропозиції щодо визначення негативних наслідків заміщення кредитної діяльності банківської системи діяльністю у сфері цінних паперів були використані ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа» під час проведення досліджень з напрямів функціонування фондового ринку та ринку цінних паперів (довідка № 1/60 від 20.05.2019).

Науково-методичний підхід до здійснення когнітивного аналізу та моделювання кредитування економіки з метою стимулювання кредитної активності впроваджений в практичну діяльність АТ «КБ «ГЛОБУС» (довідка №1998 від 21.06.2019).

Теоретичні положення та окремі методичні розробки дисертації використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Університет банківської справи» при викладанні дисциплін «Центральний банк та грошово-кредитна політика», «Банківське регулювання і нагляд», «Банківська система», «Гроші і кредит» (довідка № 12-134/766 від 28.05.2019).

Особистий внесок здобувача. Усі результати дослідження, які викладені в дисертації і виносяться на захист, одержані автором самостійно і є його науковим доробком. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті положення, які є результатом особистих досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертаційної роботи оприлюднені автором на 10 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: Міжнародній науково-практичній конференції «Стан, проблеми та перспективи вдосконалення економіки України» (м. Ужгород, 2015 р.); V Науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України» (м. Київ, 2015 р.); IX Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків» (м. Черкаси, 2015 р.); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки» (м. Київ, 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції викладачів, аспірантів та студентів «Тенденції та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України в умовах глобальних викликів і

загроз» (м. Львів, 2017 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків», (м. Черкаси, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції трансформації економіки та управління» (м. Київ, 2017 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки та менеджменту» (м. Запоріжжя, 2018 р.); Науково-практичній конференції «Економічна система України в умовах глобалізаційних викликів XXI століття» (м. Чернівці, 2018 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми» (м. Одеса, 2019 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 17 наукових працях, серед яких 6 статей у наукових фахових виданнях, 5 з яких входять до наукометричних баз даних (з них: 1 стаття – до наукометричної бази даних Web of Science), 1 стаття – у зарубіжному періодичному науковому виданні, 10 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг опублікованих робіт складає 6,02 друк. арк., із них особисто автору належить 4,90 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 210 сторінок. Робота містить 32 таблиці і 37 рисунків, із яких 10 - на окремих сторінках, 7 додатків (на 16 сторінках). Список використаних джерел налічує 213 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету й завдання дисертації, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами та темами, розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, вказано особистий внесок здобувача, зазначено стан апробації.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади монетарного регулювання розвитку банківської системи**» визначено еволюцію поглядів на монетарне регулювання та цілі монетарної політики. Обґрунтовано, що серед науковців немає єдиної точки зору щодо оптимальної мети монетарної політики, тому деякі регулятори у переліку своїх стратегічних цілей визначають кілька пріоритетних напрямів. Теж саме стосується і вибору монетарних режимів: серед учених не припиняється полеміка з приводу того, який з них є найбільш оптимальним, тому вибір режиму необхідно здійснювати на підставі дієвості каналів трансмісійного механізму та загальноекономічної ситуації в країні.

На основі дослідження наукових підходів до визначення сутності монетарного регулювання розвитку банківської системи розкрито відмінності між поняттями «монетарна політика» та «грошово-кредитна політика», а також «монетарна політика» та «монетарне регулювання», особливо з огляду на постійне їх ототожнення у науковій літературі.

У роботі набуло подальшого розвитку поняття «монетарне регулювання розвитку банківської системи», яке трактується як сукупність дій центрального банку країни у монетарній сфері, підпорядкованих цілям монетарної політики та направлених на набуття нових якісних станів банківською системою, яка включає в себе центральний банк та інші банки (банківські установи), зареєстровані в установленому порядку.

Вплив монетарного регулювання на розвиток банківської системи схематично зображено на рис. 1. З'ясовано, що обрані цілі монетарної політики визначають перелік інструментів та методів, які застосовуватимуться центральним банком для досягнення цілей монетарної політики. Інструменти монетарного регулювання (операції на відкритому ринку, обов'язкові резерви, депозитні операції центрального банку, рефінансування банків, валютні інтервенції, управління золотовалютними резервами, процентна політика) мають свої переваги та недоліки, визначальним чинником їх застосування має бути стан економічної ситуації в країні та визначення особливостей функціонування монетарного трансмісійного механізму з урахуванням дії його найбільш важливих каналів. Відповідно до цього монетарні канали трансмісійного механізму першочергово впливають на показники, які характеризують діяльність банківської системи, а вже потім – на економічні показники розвитку країни.

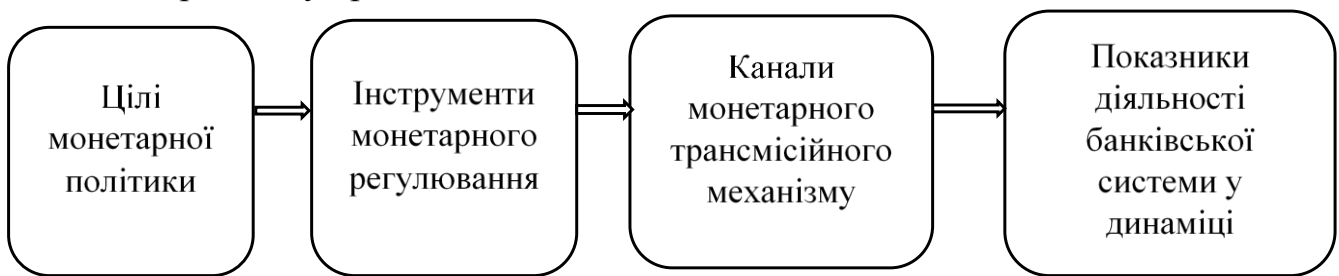

Рис. 1. Вплив монетарного регулювання на розвиток банківської системи

Джерело: побудовано автором

У роботі запропоновано оцінку впливу інструментів монетарного регулювання на розвиток банківської системи здійснювати шляхом аналізу динаміки показників діяльності банківської системи з використанням абсолютних, відносних, середніх показників, а також індексів (рис. 2).

Зроблено висновок, що абсолютні показники перебувають під впливом інфляції і часом спотворюють інформацію, середні показники значною мірою визначаються кількістю банків та їх структурних підрозділів, а відносні – найбільш об'єктивно оцінюють розвиток банківської системи, особливо в період значної інфляції за умов порівняння показників в грошовому вимірі.

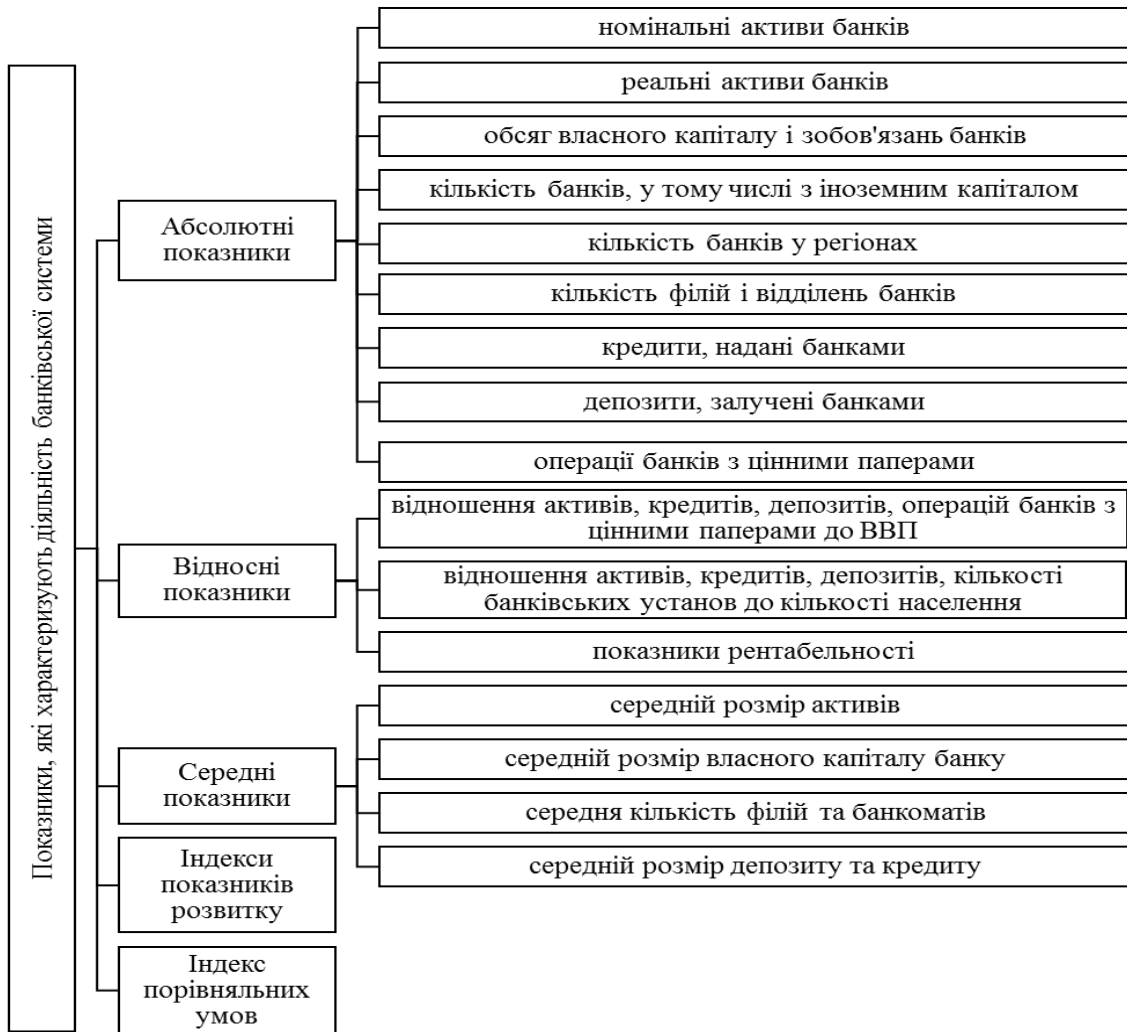

Рис. 2. Показники, які характеризують діяльність банківської системи

Джерело: розроблено автором

У другому розділі «**Особливості монетарного регулювання розвитку банківської системи України**» оцінено вплив монетарного регулювання на показники діяльності банківської системи України за трьома напрямками: 1) вплив інструментів монетарного регулювання; 2) вплив інфляції та девальвації; 3) вплив ліквідації банків.

При оцінці впливу інструментів монетарного регулювання на показники діяльності банківської системи було виявлено, що дія передавального механізму ключової процентної ставки, окрім ставок за операціями з регулювання ліквідності, не мала значного впливу на інші процентні ставки, й відповідно, не впливала на показники діяльності банківської системи. Серед інструментів монетарного регулювання найбільше на розвиток банківської системи України впливали операції з регулювання ліквідності та операції з цінними паперами, що, незважаючи на їх значну прибутковість, в подальшому може негативно впливати на банківську систему через ігнорування нею своєї основної ролі – кредитування економіки України. Кореляційний зв'язок інструментів монетарного регулювання та показників функціонування банківської системи наведено на рис. 3.

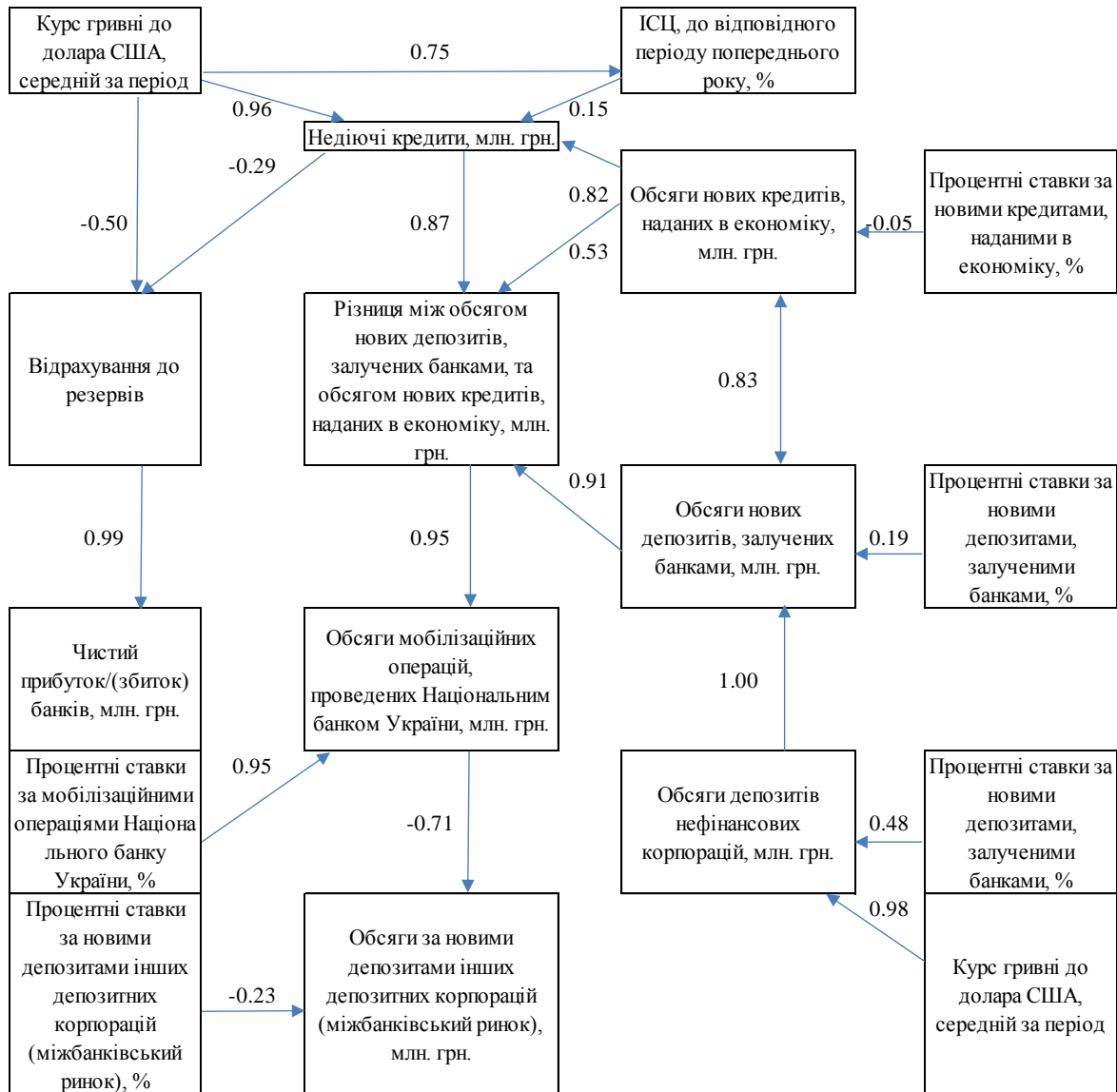

Рис. 3. Кореляційний зв'язок інструментів монетарного регулювання та показників функціонування банківської системи впродовж 2008-2018 рр.

Джерело: розроблено автором

З'ясовано, що інфляція та девальвація істотно впливали на основні показники функціонування банківської системи (табл. 1), зокрема, активи банків у 2009-2018 рр. за рахунок інфляції та девальвації знецінилися на 73,7%, за рахунок інфляції – 44,5%, девальвації – 29,2%. Вплив інфляції був вищим, оскільки 63,8 % активів банків у 2018р. були у національній валюті. У 2008-2018 рр. темпи приросту номінальних кредитів, наданих резидентам, становили 46,2%, а реальних – «мінус» 64,4%, знецінення кредитів відбулося на 78,2%, за рахунок інфляції – 43,4%, девальвації – 34,8%. Темпи приросту номінальних депозитів, залучених банками, за аналогічний період становили 159,3%, а реальних – «мінус» 34,9%, знецінення депозитів відбулося на 78,2%, за рахунок інфляції – 44,0%, девальвації – 34,2%. Суттєва девальвація гривні зумовила зниження рівня доларизації активів та кредитів, водночас, суттєво не вплинула на доларизацію депозитів, оскільки вкладники намагалися зберегти свої кошти від знецінення.

Таблиця 1

Оцінка впливу інфляції та девальвації на основні показники діяльності банків, у 2008-2018 рр. (на кінець року)

№	Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Темпи приросту звітного до базового періоду, %	Графічна динаміка показника
1	Активи банків, млрд. грн.	-	873	942	1 054	1 127	1 278	1 317	1 253	1 259	1 348	1 367	56.5	
2	Активи банків з урахуванням інфляції та девальвації, млрд. грн.	-	674	694	741	788	898	736	434	391	382	360	-46.7	
3	Різниця в активах банків, з урахуванням інфляції та девальвації, %	-	22.8	26.4	29.7	30.1	29.7	44.1	65.4	69.0	71.6	73.7	-	
4	Кредити, надані резидентам, млрд. грн.	734	723	733	802	815	911	1 021	982	999	1 017	1 073	46.2	
5	Кредити, надані резидентам, з урахуванням впливу інфляції та девальвації гривні, млрд. грн.	656	483	464	484	488	545	485	278	252	237	233	-64.4	
6	Різниця у наданих кредитах, з урахуванням інфляції та девальвації, %	10.7	33.2	36.7	39.6	40.1	40.1	52.5	71.7	74.7	76.6	78.2	-	
7	Депозити резидентів, млрд. грн.	360	335	417	492	572	670	675	717	793	899	933	159.3	
8	Депозити резидентів з урахуванням інфляції та девальвації, млрд. грн.	313	224	264	298	345	402	321	212	203	209	203	-34.9	
9	Різниця у депозитах, з урахуванням інфляції та девальвації, %	13.1	33.1	36.7	39.5	39.7	40.0	52.4	70.4	74.4	76.8	78.2	-	

Джерело: власні розрахунки на підставі статистичних даних НБУ

З'ясовано, що в результаті ліквідації банків у 2010-2018 рр. банківська система України на 01.01.2019 р. втратила 18,7% активів, 18% коштів юридичних осіб та 29,7% коштів фізичних осіб (рис. 4). Це призвело до зниження платоспроможності банківської системи, зокрема, й шляхом «заморожування» коштів інших банків у банках, які знаходилися у процесі ліквідації, що породжувало «ефект доміно». Незважаючи на те, що Фонд гарантування вкладів фізичних осіб повертає частину вкладів, частка отриманих вкладниками коштів до коштів фізичних осіб становить лише 36%, а до строкових коштів фізичних осіб – 47,9%, тобто значна частина коштів не була повернута вкладникам – фізичним особам (рис. 5).

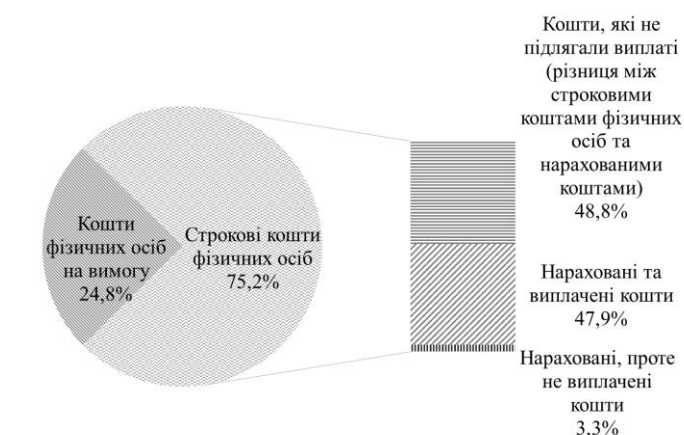
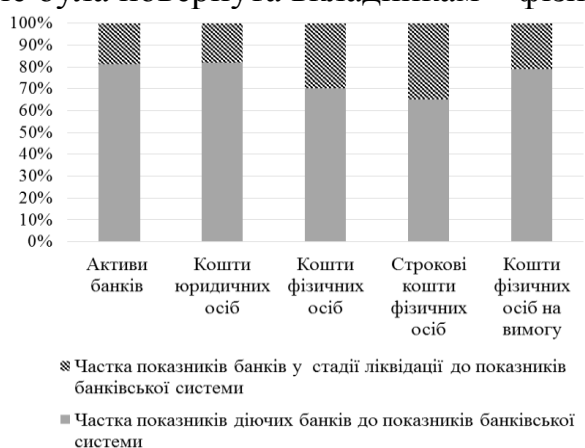

Рис. 4. Частки показників банків України у стадії ліквідації за 2010-2018 рр. та діючих банків до показників банківської системи на 01.01.2019 р.

Рис. 5. Структура коштів фізичних осіб, розміщених в банках, щодо яких розпочато процедуру ліквідації у 2010-2018 рр.

Джерело: власні розрахунки на підставі річних звітів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та статистичних даних НБУ

У роботі розраховано силу впливу інфляції та девальвації на показники діяльності банківської системи та визначено, що девальвація більш деструктивно впливає на них, ніж інфляція; кількісно оцінено наслідки ліквідації банків на показники банківської системи та ресурсної бази банків.

У третьому розділі «Удосконалення монетарного регулювання розвитку банківської системи України» проведено когнітивний аналіз стимулювання кредитування економіки, побудовано багатофакторну регресійну модель оцінки чинників на індекс розвитку банківської системи та надано пропозиції з удосконалення монетарного регулювання розвитку банківської системи.

З метою узагальнення оцінки впливу різноманітних чинників на розвиток банківської системи запропоновано розраховувати індекс її розвитку, який визначається за формулою:

$$I_{pbc} = \sqrt[2]{\sqrt[6]{I_y * I_{A/ВВП} * I_{K/ВВП} * I_{KH/ВВП} * \frac{1}{I_{HK}} * I_{D/ВВП}} * \sqrt[4]{\frac{1}{I_{inf}} * \frac{1}{I_{курс}} * \frac{1}{I_{HKНБУ}} * I_{ора}}} , \quad (1)$$

де I_{pbc} – індекс розвитку банківської системи;

I_y – індекс порівняльних умов банківської діяльності;

$I_{A/ВВП}$ – індекс активів банків до ВВП;

$I_{K/ВВП}$ – індекс кредитів, наданих банками загалом, до ВВП;

$I_{KH/ВВП}$ – індекс кредитів, наданих банками нефінансовим корпораціям, до ВВП;

I_{HK} – індекс недіючих кредитів до сукупних кредитів, наданих банками;

$I_{D/ВВП}$ – індекс депозитів, залучених банками, до ВВП;

I_{inf} – індекс інфляції;

$I_{курс}$ – індекс зміни курсу гривні до долара США;

$I_{HKНБУ}$ – індекс прострочених кредитів НБУ, наданих банкам для підтримання їх ліквідності;

$I_{ора}$ – індекс офіційних резервних активів.

Побудована багатофакторна регресійна модель з оцінки впливу чинників, які визначають динаміку узагальнюючого індексу, характеризує розвиток банківської системи та уможливує кількісне визначення впливу монетарних чинників. Обґрунтовано, що головними чинниками, здатними забезпечити стабільний розвиток банківської системи України, є відсутність девальвації гривні та нарощування кредитування економіки, що позитивно впливатиме на активи банківської системи та економічне зростання в країні.

Основні чинники, які впливали на кредитну активність банків, визначалися за допомогою побудови когнітивної карти та сценаріїв стимулювання кредитування економіки при проведенні когнітивного аналізу. До чинників, які безпосередньо позитивно впливали на стимулювання кредитування економіки, віднесено потребу у позикових коштах, кількість діючих банків та депозити, залучені банками; обернено впливали процентні ставки за мобілізаційними операціями НБУ, процентні ставки за новими кредитами, наданими в економіку, та співвідношення недіючих кредитів до наданих.

Розвиток банківської системи доцільно здійснювати у напрямі активізації кредитування економіки, а не уряду шляхом купівлі ОВДП та отримання прибутку за рахунок мобілізаційних операцій, проведених НБУ, як це відбувається нині (рис.6).

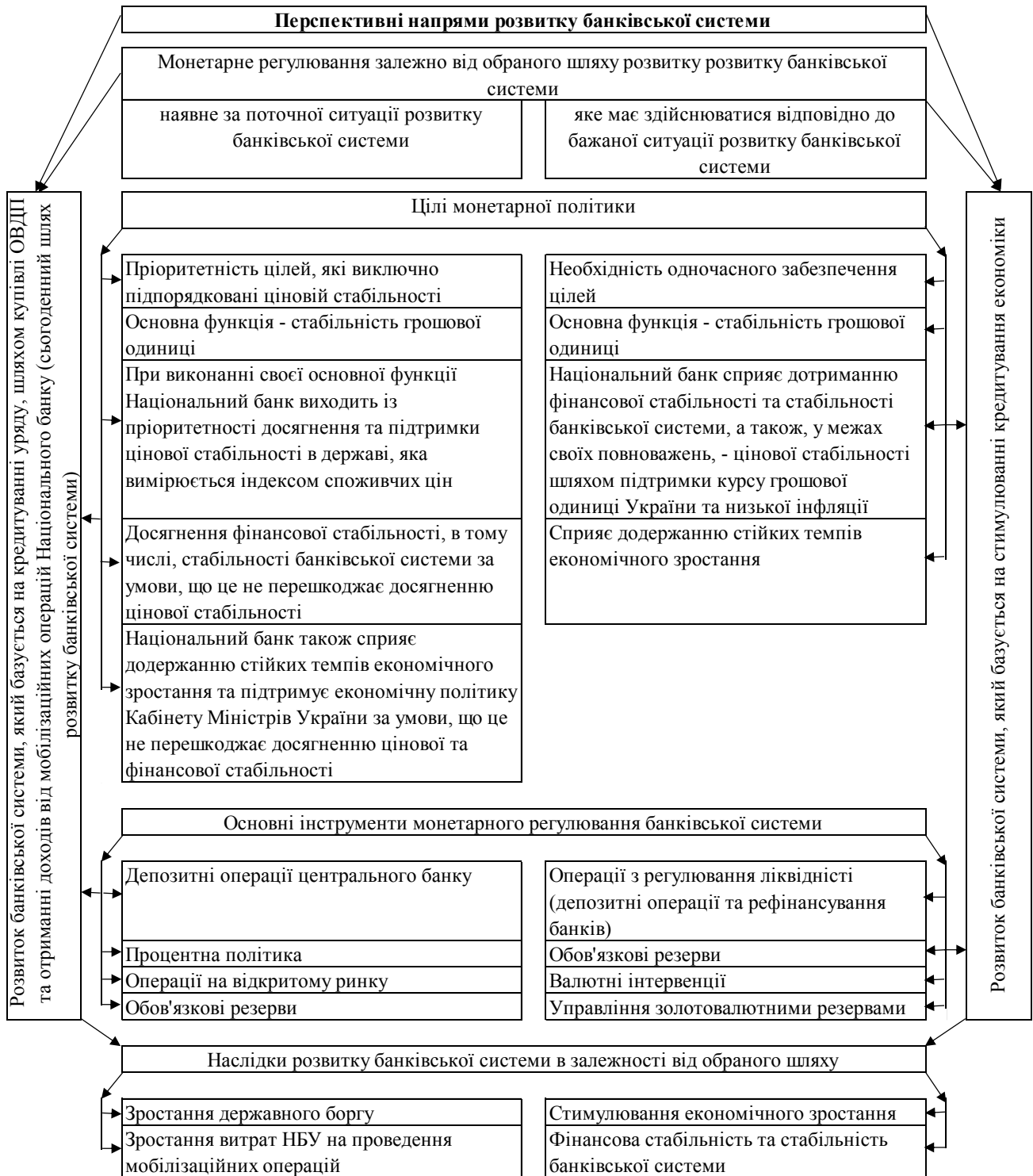

Рис. 6. Перспективні напрями розвитку банківської системи України та їх реалізація в контексті удосконалення монетарного регулювання

Джерело: розроблено автором

Напрямок її сьогоденного розвитку негативно впливає на економіку, оскільки кредитування уряду зумовлює зростання державного боргу, що свідчить про надання переваги споживанню ресурсів та вирішення поточних проблем з нестачею коштів, а не інвестуванню в економічний розвиток.

Обґрунтовано, що активізація кредитування економіки (з наголосом на довгострокове інвестиційне кредитування) можлива за умови вирішення проблемних

питань у сфері монетарної політики та монетарного регулювання, а також банківської системи (рис. 7). Для цього потрібно: ввести мораторій на ліквідацію банків, які виконують нормативи достатності капіталу та ліквідності, з метою уникнення зростання кількості банків, які перебувають у стадії ліквідації; забезпечити захист прав власності під час ліквідації банків шляхом надання державних гарантій на повернення депозитів клієнтів банків, змінити черговість виплат коштів у процесі ліквідації банків; знизити процентні ставки за мобілізаційними операціями НБУ та за державними цінними паперами, що сприятиме зменшенню значного профіциту ліквідності банківської системи, покращенню функціонування міжбанківського кредитного ринку та активізації кредитування економіки.

Рис. 7. Заходи з удосконалення монетарного регулювання розвитку банківської системи для активізації кредитування економіки

Джерело: розроблено автором

У процесі дослідження виявлено основні проблеми, які негативно впливали на розвиток банківської системи України. Більшість шляхів їх вирішення лежать у площині зміни підходів до монетарного регулювання, а також цілей монетарної політики. Розв'язання проблем розвитку банківської системи завдяки вдосконаленню монетарного регулювання сприятиме її ефективному функціонуванню, що,

безумовно, відобразиться на реальному секторі економіки та стане підґрунтям економічного розвитку держави.

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання з поглиблення теоретико-методологічних засад та розробки методичних підходів і практичних рекомендацій з удосконалення монетарного регулювання розвитку банківської системи України. Це дозволило зробити такі висновки.

1. Формування підходів до монетарного регулювання відбувалося під впливом різних економічних шкіл залежно від певних етапів розвитку економічної думки. На еволюцію підходів до монетарного регулювання, значною мірою вплинув розвиток монетаристських теорій грошей, що відобразилося на підході до постановки цілей монетарної політики центральних банків, визнанні пріоритетності лише однієї мети монетарної політики або монетарного режиму та дотримання його за будь-яку ціну, незалежно від об'єктивних чинників. Водночас, ефективність монетарного регулювання визначається трансмісійним механізмом монетарної політики та ступенем розвитку фінансового ринку кожної конкретної країни. Основними критеріями вибору цілей монетарної політики мають бути: вимірюваність, контрольованість та прогнозованість.

2. Слід розрізняти поняття «монетарне регулювання розвитку банківської системи» та «монетарне регулювання банківської системи», оскільки перший термін визначає, яким чином монетарне регулювання сприяє прогресивному чи регресивному напрямкам розвитку банківської системи, що можливо оцінити на підставі визначення динаміки основних показників діяльності банківської системи, а другий – близький за своїм значенням до терміну «банківський нагляд та регулювання», метою якого є лімітування, впровадження нормативів для банківської системи та контроль за їх виконанням. У наукових колах відсутня єдність у трактуванні поняття «банківська система», зокрема, з точки зору переліку її структурних елементів, які іноді включають елементи, що належать виключно кредитній системі. До складу банківської системи відноситься лише центральний банк та інші банки, які зареєстровані в установленому порядку.

3. Цілі монетарної політики визначають інструменти монетарного регулювання, які використовують центральні банки для їх досягнення. Вибір інструментів монетарного регулювання має відбуватися з урахуванням ступеня розвиненості фінансових ринків, специфіки дії та ефективності каналів монетарного трансмісійного механізму. Наявність часових лагів від моменту прийняття рішень у монетарній політиці і застосуванні інструментів монетарного регулювання до моменту їх впливу на функціонування банківської системи свідчить про важливість проведення виваженої монетарної політики, необхідність аналізу показників її діяльності, а також, моделювання впливу різних інструментів монетарного регулювання на результативні показники за допомогою імітаційних моделей.

4. Еволюція монетарної політики та монетарного регулювання в Україні відбувалася у 5 етапів: перші два характеризувалися становленням національної грошово-кредитної та банківської систем, третій – розвитком інструментів

монетарного регулювання, банківської системи та економічним зростанням, четвертий – двома фінансовими кризами, а п'ятий – посткризовим функціонуванням банківської системи, що безпосередньо відобразилося на сучасній монетарній політиці та монетарному регулюванні. Зміна цілей монетарної політики з таргетування валютного курсу на інфляційне таргетування супроводжувалася зміною пріоритетів у використанні інструментів монетарного регулювання на визнання процентної політики основним інструментом. Водночас, процентний канал монетарного трансмісійного механізму є неідеальним. Низька ефективність процентного каналу ставить під сумнів доцільність використання режиму інфляційного таргетування, адже, за умов його дотримання процентний канал має бути більш ваговим у монетарному трансмісійному механізмі. Сама ідея обрання як ключової ставки за депозитними сертифікатами свідчить про хибність підходів до монетарного регулювання, оскільки довгострокова надлишкова ліквідність є негативне явище.

5. Розвитку банківської системи України сприяла як діяльність комерційних банків, так і Національного банку України, про що свідчить значна частка його активів у структурі активів банківської системи. Водночас, ліквідація значної кількості банків у 2010-2018 рр. зменшила обсяги активів та депозитів, залучених банківською системою. Девальвація гривні спричинила зростання недіючих кредитів, що потребувало значних відрахувань до резервів, і зумовила збитковість діяльності банків. Зростання частки недіючих кредитів у наданих кредитах переорієнтувало банки на купівлю ОВДП, враховуючи високі процентні ставки за ними. Діяльність НБУ характеризувалася прибутковістю за рахунок нарощування ОВДП у структурі активів, що забезпечило зростання доходів та дало змогу покривати значні витрати на сплату процентів за депозитними сертифікатами НБУ.

6. Оцінку впливу монетарного регулювання на показники діяльності банківської системи слід проводити у трьох напрямках: впливи інфляції та девальвації, інструментів монетарного регулювання та ліквідації банків. Вплив девальвації на основні показники функціонування банківської системи був більш значущим ніж вплив інфляції. Найбільш вживаним інструментом монетарного регулювання комерційних банків виявилися операції з регулювання їх ліквідності. Водночас, намагання підвищити ефективність процентного каналу шляхом збільшення обсягів мобілізаційних операцій НБУ призвело до виконання центральним банком функції міжбанківського ринку та залучення коштів банків, які могли б бути спрямовані на кредитування економіки. Ліквідація банків негативно впливала на показники розвитку банківської системи, адже частка активів банків, щодо яких розпочато процедуру ліквідації у 2010-2018 рр., у структурі активів банків України на 01.01.2019р. становила 18,7%, частка коштів юридичних осіб – 18%, частка коштів фізичних осіб – 29,7%. Це призвело до зниження платоспроможності банківського сектору, зокрема, й шляхом «заморожування» коштів інших банків у банках, які знаходилися у процесі ліквідації, що породжувало «ефект доміно».

7. Вплив монетарних чинників на банківську систему слід оцінювати за допомогою узагальнюючого показника – індексу розвитку банківської системи, розрахованого на основі показників, які характеризують діяльність банківського сектору, а також надають оцінку функціональної діяльності центрального банку як

монетарного регулятора. Побудована багатофакторна регресійна модель включає низку показників, які безпосередньо впливали на динаміку індексу розвитку банківської системи: індекс оцінки функціональної діяльності центрального банку як монетарного регулятора; процентні ставки за мобілізаційними операціями НБУ; обмінний курс гривні до долара США; кредити, надані резидентам, з урахуванням інфляції та зміни курсу гривні до долара США; облікову кількість штатних працівників у банківському секторі. Головними чинниками, здатними забезпечити стабільний розвиток банківської системи України, є відсутність девальвації гривні та нарощування кредитування економіки, що позитивно впливатиме на активи банківської системи та економічне зростання в країні. Вплив таргетування інфляції, на відміну від задекларованих цілей регулятора щодо його важливості, істотно не впливав на індекс розвитку банківської системи.

8. Головним напрямом розвитку банківської системи України у довгостроковій перспективі є кредитування економіки. Проведення когнітивного аналізу та моделювання стимулювання кредитування економіки допомагає визначити ступінь впливу монетарних чинників на кредитування резидентів. Активізація кредитування економіки можлива завдяки зменшенню співвідношення недіючих кредитів до наданих кредитів, зниженню процентних ставок за мобілізаційними операціями НБУ та за новими кредитами, наданими в економіку. Напряму позитивно на зростання кредитування впливають такі чинники, як: кількість діючих банків, депозити, залучені банками, та потреба у позикових коштах. Кількісна оцінка впливу зміни чинників як на кредитування економіки, так і на індекс розвитку банківської системи можлива завдяки побудові оптимістичних та песимістичних сценаріїв її розвитку. Існує пряма залежність індексу розвитку банківської системи від стану кредитування економіки.

9. Розвиток банківської системи України з урахуванням змін в підходах до удосконалення монетарної політики та монетарного регулювання має бути націлений на стимулювання кредитування економіки, а не кредитування уряду. Реалізація цього напряму передбачає здійснення низки заходів в сфері монетарного регулювання (коригування цілей монетарної політики, доречність використання інструментів монетарної політики, зменшення надлишкової ліквідності і дисфункції міжбанківського кредитного ринку, удосконалення банківського регулювання шляхом внесення змін до чинного законодавства та нормативно-правових актів НБУ).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях

1. Остролуцький М. В. Концентрація банківського сектору: оцінка та аналіз / М. В. Остролуцький, Т. В. Мельник // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 5. – С. 35-40. (0,59 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: визначення сильних та слабких сторін банківського сектору з високим рівнем концентрації, огляд інструментарію оцінки концентрації та розрахунок концентрації банківського сектора – 0,30 друк. арк.

2. Мельник Т. В. Функціонування банківської системи України в умовах її реформування [Електронний ресурс] / Т. В. Мельник // Фінансовий простір. – 2017.

– № 4 (28). – С. 49-54. – Режим доступу : <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/index.php/fp/issue/view/28>. (EBSCO Publishing (США); Open Academic Journal Index (ОАІ); CiteFactor (США); Universal Impact Factor (Австралія); ResearchBib (Японія)). (0,43 друк. арк.).

3. Мельник Т. В. Інструменти монетарної політики та практика їх застосування Національним банком України / Т. В. Мельник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – № 22 (Ч. 2). – С. 113-119. – Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. (Index Copernicus). (0,65 друк. арк.).

4. Вовчак О. Д. Оцінювання впливу «очищення» банківської системи на показники діяльності банків України / О. Д. Вовчак, П. М. Сенищ, Т. В. Мельник // Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». – 2019. – № 28. – Том 1. – С.16-25. (Web of Science; Index Copernicus). (0,72 друк. арк.) Особистий внесок здобувача: визначення впливу на розвиток банківської системи ліквідації значної кількості банків в результаті «очищення» банківської системи, а також, розрахунок коштів фізичних осіб, які не були повернуті вкладникам після ліквідації банків – 0,24 друк. арк.

5. Мельник Т. В. Оцінка впливу чинників, залежних від монетарного регулювання та макроекономічного середовища, на розвиток банківської системи / Т. В. Мельник // Причорноморські економічні студії. – 2019. – № 39. – С.78-83. (Index Copernicus). (0,59 друк. арк.).

6. Вовчак О. Д. Розвиток монетаристських теорій та їх вплив на монетарне регулювання / О. Д. Вовчак, Т. В. Мельник // Вісник Університету банківської справи. – 2019. – № 1 (34). – С. 3-9. (Index Copernicus). (0,69 друк. арк.). Особистий внесок здобувача: дослідження напрямів розвитку монетаристських теорій – 0,34 друк. арк.

Статті у зарубіжних періодичних виданнях

7. Мельник Т. В. Когнітивний аналіз як інструмент дослідження нестабільного та слабоструктурованого середовища / Т. В. Мельник // Scientific journal “Fundamentalis scientiam” Madrid, Spain. – 2017. – № 8 (8). – Р. 17-24. (0,64 друк. арк.).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Мельник Т. В. Переваги і недоліки основних режимів монетарної політики / Т. В. Мельник // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей V наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, приурочена до Дня банківського працівника (м. Київ, 28 травня 2015 р.). – К.: УБС НБУ, 2015. – С. 41–43. (0,18 друк. арк.).

9. Мельник Т. В. Проблемні аспекти монетарної політики в Україні / Т. В. Мельник // Стан, проблеми та перспективи вдосконалення економіки України : матеріали доповідей міжнародної наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 2-3 жовтня 2015 р.). – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 67-70. (0,18 друк. арк.).

10. Мельник Т. В. Теоретичні аспекти визначення сутності монетарного регулювання розвитку банківської системи / Т. В. Мельник // Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків : матеріали ІХ міжнародної наук.-практ. інтернет-

конф. (м. Черкаси, 25–26 листопада 2015 р.). – Черкаси : ЧННІ ДВНЗ «Університет банківської справи», 2015. – С. 33–36. (0,16 друк. арк.).

11. Мельник Т. В. Трансмійний механізм монетарної політики / Т. В. Мельник // Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки : матеріали VII Всеукраїнській наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ 19 травня 2017 р.). – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. – С. 174–176. (0,19 друк. арк.).

12. Мельник Т. В. Монетарна політика та проблеми доларизації банківського сектору України / Т. В. Мельник // Тенденції та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України в умовах глобальних викликів і загроз : матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф. викладачів, аспірантів та студентів (м. Львів, 18 травня 2017 р.). – Львів, 2017. – С. 47–49. (0,12 друк. арк.).

13. Мельник Т. В. Теоретичні аспекти визначення сутності банківської системи / Т. В. Мельник // Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків : матеріали VII Міжнародної наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю з дня заснування Черкаського навчально-наукового інституту (м. Черкаси 27 жовтня 2017 р.). – Черкаси : ЧННІ ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. – С. 202–206. (0,21 друк. арк.).

14. Мельник Т. В. Трансмійні лаги у монетарній політиці / Т. В. Мельник // Сучасні тенденції трансформації економіки та управління : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 20-21 жовтня 2017 р.). – Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2017. – С. 141–144. (0,15 друк. арк.).

15. Мельник Т. В. Визначення основних статистичних показників оцінки стану та розвитку банківської системи / Т. В. Мельник // Актуальні проблеми економіки та менеджменту : матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 16-17 лютого 2018 р.). – Запоріжжя : ГО «СІЕУ», 2018. – С. 84–88. (0,14 друк. арк.).

16. Мельник Т. В. Основні правила проведення процентної політики центральним банком / Т. В. Мельник // Економічна система України в умовах глобалізаційних викликів XXI століття : наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 10 квітня 2018 р.). – Чернівці : Буковинський центр економічної освіти та бізнесу, 2018. – С. 106–110. (0,17 друк. арк.).

17. Мельник Т. В. Проблеми розвитку банківської системи України та шляхи їх розв'язання / Т. В. Мельник // Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми : VI Міжнародна наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 квітня 2019 р.). – Одеса : МГУ, 2019. – С. 198-202. (0,20 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Мельник Т. В. Монетарне регулювання розвитку банківської системи України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ «Університет банківської справи», Київ, 2019.

У дисертації досліджено еволюцію поглядів на монетарне регулювання та цілі монетарної політики. Уточнено визначення монетарного регулювання розвитку банківської системи. Оцінка впливу інструментів монетарного регулювання на розвиток банківської системи здійснена шляхом аналізу динаміки основних показників, які характеризують її діяльність.

Визначено, як зміна режиму монетарної політики вплинула на пріоритетність застосування інструментів монетарного регулювання. Оцінено вплив інфляції та девальвації національної валюти на основні показники діяльності банківської системи. Досліджено наслідки ліквідації значної кількості банків в результаті «очищення» банківської системи України.

Розраховано індекс розвитку банківської системи, який характеризує функціональну діяльність центрального банку як монетарного регулятора та розвиток банківського сектору. Виявлено існування тісного впливу між реальним кредитуванням економіки та індексом розвитку банківської системи. Окреслено основні напрями розвитку банківської системи, визначено найбільш ефективний з них, який базується на стимулюванні кредитування економіки.

Ключові слова: монетарна політика, інструменти монетарного регулювання, монетарні режими, трансмісійний механізм монетарної політики, банківська система, індекс розвитку банківської системи.

ABSTRACT

Melnik T.V. Monetary regulation of the development of the Ukrainian banking system. – Manuscript.

Thesis for obtaining PhD in economics, specialty 08.00.08 – money, finance and credit. – SHEI «Banking University», Kyiv, 2019.

The evolution of views on monetary regulation and the goals of monetary policy are explored in the dissertation. The definition of monetary regulation of the banking system development has been clarified. The impact of monetary regulation instruments on the development of the banking system is assessed by analyzing the dynamics of its key performance indicators.

It has been determined that a change in the monetary policy stance has a strong influence on the choice of monetary regulation instruments. The impact of inflation and currency depreciation on the key performance indicators of the banking system has been estimated. The consequences of a massive winding-up of banks as a result the banking system clean-up have been investigated.

The banking sector development index, which is used to assess the performance of the central bank as the monetary regulator and the banking system development, has been estimated. It has been established that lending to the real economy and the banking sector development index are closely interrelated. The development path of the banking system has been outlined, with efforts to stimulate lending to the economy playing a key role.

Keywords: monetary policy, instruments of monetary regulation, monetary regimes, transmission mechanism of the monetary policy, banking system, banking system development index.

АННОТАЦИЯ

Мельник Т. В. Монетарное регулирование развития банковской системы Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – ГВУЗ «Университет банковского дела», Киев, 2019.

В диссертации исследована эволюция взглядов на монетарное регулирование и цели монетарной политики, выделены ключевые позиции основных экономических школ. Определены основные цели, которые ставят перед собой центральные банки при проведении монетарной политики в зависимости от их срочности, приведены положительные и отрицательные характеристики основных монетарных режимов.

Проанализированы научные подходы к определению сущности дефиниций «монетарное регулирование» и «монетарная политика», уточнено определение этих понятий. Дана трактовка понятия «монетарное регулирование развития банковской системы Украины», что обусловлено неоднозначностью подходов к трактовке терминов «монетарное регулирование», «регулирование развития» и «банковская система». В связи с этим уточнена их сущность, базирующаяся на отделении понятий «политика» и «регулирование», которые часто используются в синонимическом значении, подчеркнуто различие понятий «монетарное регулирование развития банковской системы» и «монетарное регулирование банковской системы».

Определено, что монетарное регулирование подчиняется целям монетарной политики, а выбор инструментов монетарного регулирования должен осуществляться, исходя из эффективности функционирования каналов монетарного трансмиссионного механизма. Обосновано, что оценка влияния инструментов монетарного регулирования на развитие банковской системы должна осуществляться путем анализа динамики основных показателей, характеризующих ее деятельность, изменяющуюся под влиянием применения различных инструментов монетарного регулирования.

Проведена периодизация развития и исследовано современное состояние монетарной политики и монетарного регулирования. Определено, каким образом изменение режима монетарной политики повлияло на приоритетность применения определенных инструментов монетарного регулирования, исследовано соответствие существующей процентной политики правилам рациональной процентной политики.

Разработан методический подход к определению влияния инфляции и девальвации национальной валюты на основные показатели деятельности банковской системы, с целью долгосрочной (от нескольких лет до десятилетий) оценки эффекта от обесценивания национальной денежной единицы из-за инфляции и девальвации. Оценена динамика реальных показателей, характеризующих деятельность банковской системы. Доказано, что обесценивание национальной валюты более негативно влияет на деятельность банков, чем инфляция.

Приведен методический подход к определению влияния на развитие банковской системы ликвидации значительного количества банков в результате «очистки» банковской системы, определен объем средств физических лиц, которые не были возвращены вкладчикам после ликвидации банков.

С целью обобщения влияния различных факторов на банковскую систему предложен методический подход к оценке её развития на основе введения обобщенного индикативного показателя – индекса развития банковской системы, учитывающего как оценку функциональной деятельности центрального банка как монетарного регулятора, так и оценку развития банковского сектора. Обосновано, что реализация данного подхода позволяет определить развитие банковской системы в

количественном измерении без искусственного завышения показателей, выраженных в денежном измерении, под влиянием инфляции и девальвации. Определены факторы, влиявшие на индекс развития банковской системы и зависевшие от действий центрального банка.

Даны предложения по стимулированию кредитной активности банковской системы с целью обеспечения содействия развитию банковской системы на долгосрочную перспективу. Выявлена тесная связь между реальным кредитованием экономики и индексом развития банковской системы.

Определены основные направления развития банковской системы с указанием их преимуществ и недостатков, а также наиболее эффективные из них, базирующиеся на стимулировании кредитования экономики. Сделан акцент на различии подходов к проведению монетарной политики и монетарного регулирования в зависимости от выбранного направления развития банковской системы. Рассмотрены вопросы, которые нужно решить в целях активизации кредитования в части проведения монетарной политики и монетарного регулирования.

Ключевые слова: монетарная политика, инструменты монетарного регулирования, монетарные режимы, трансмиссионный механизм монетарной политики, банковская система, индекс развития банковской системы.